

ỌNỤỌGỤ IGBO: USORO OCHIE

Thecla Ngozichukwuka Udemmadu

Ngalaba Amụmamụ Igbo, Afrịka na Eshia

Mahadum Nnamdị Azikiwe, Oka

theclaudemmadu@yahoo.com

07038296805

Ụmị edemede

Ọnụọgụ so n'otu alaka mkpọaha n'ihì na o nwere ike iwere ọ̀nọ̀dụ n'isiahiri maọ̀bụ na nnara. Ọ̀rụ ọ̀nụọ̀gụ na-arụ n'ụ̀tọ̀asusụ bụ igosi ole ihe dị. Asusụ Igbo na-agu ihe na m̀p̀iako iri, m̀p̀iako iri ugbua. Ma tupu a malite usoro ọ̀huru a n'afọ 1972 (SPILC, 1985:38), ndi Igbo nweburu usoro ha si ekwu ole ihe di. Usoro ahụ bụ m̀p̀iako iri abuo, m̀p̀iako iri abuo, na m̀p̀iako nari anọ, m̀p̀iako nari anọ. Ka o di ugbua, otutu umuafọ Igbo okachasi ndi ogbara ọ̀huru amaghi maka usoro ochie ahụ e sibu aguko ihe n'agbanyeghi na ufodu ndi no na mpaghara ala Igbo ufodu bu ya ka ha ji ekwu ole ihe di. Nke a kpolitere muo nwanchocha ime nchocha n'isiokwu a ma detue ya edetue. Nwanchocha gbara ufodu ndi okenye ajuru onu wee si n'uzo di etu a wekota ngwa nchocha ya. A gbasoro usoro nkowa wee ziputa nchocha a. Nwanchocha choputara na otutu ndi Igbo amaghi eji usoro ochie agu ihe, ebe otutu ndi bukwana naani usoro ochie ahụ ka ha si agu ihe. A choputakwara na e nweghi ike iji usoro ochie ahụ guru ihe rue n'ijeri kwuru ijeri n'enweghi mgbagwojuanya. O bu onodu a mere e ji gbanwoo ya weputa usoro ọ̀huru. Nwanchocha na-atuzi aro ka ndi mmadu muta usoro ochie ahụ ma mutakwa usoro ọ̀huru, ka o ga-abu onye hutara onwe ya ebe e ji nke ochie agu, o sonye, onye hutakwanu onwe ya ebe e ji usoro ọ̀huru agu, o sonyekwa. Nke a di nnukwu mkpa maka amuma azumahia. Nchocha a ga-abara umuafọ Igbo niile uru.

Okwu Mmalite

Tupu onwa Oḡoṣt afọ 1972 (SPILC, 1985:38), ndị Igbo na-eji usoro mpiakọ iri abụọ, mpiakọ iri abụọ, na mpiakọ nari anọ, mpiakọ nari anọ were ekwu ole ihe dị. Ha ji ya agụ ego, ji, ihe akukụ dị iche iche na ihe oḡula metutara amuma azumahia. Ma kemgbe afọ 1972, a gbanwere usoro ochie ahụ n'ihì iri mperi dị iche iche a choputara o rigasiri.

Ebumnobi nchọcha a bụ ideputa usoro ndị Igbo si agukọ ihe n'oge gboo. Nchọcha a agaghị atule maḡbụ tulerorita usoro onuḡu ugbua na nke oge gboo. A gaghị eleba anya n'onuḡu mpekere, a gaghị eleba anya n'usoro igu oge maḡbụ ego, naanị ihe nchọcha a ga-agbakwasa ukwu na ya bụ usoro onuḡu nkiti ka e si eme ya n'oge ochie.

Nhiaahụ nwanchọcha nwere bụ inwete otutu ndi maara ka e si eji usoro ochie agukọ ihe. O nwebeghi akwukwo deputara ya n'uju, ma ka o sila di, nwanchọcha bara ohia ajuju wee chota ndi nyeere ya aka n'iwekota ngwa nchọcha.

Mputara nchọcha a ga-abara onye oḡula bụ nwaafọ Igbo uru n'ihì na otutu ndi ojiegoachego okachasi ndi no n'ime ime obodo bụ usoro ochie a ka ha ji agụ ego, ji na ihe akukụ di iche iche.

E kere edemede a na nkebi na nkebi. Nkebi nke mbu bụ okwu mmalite, na nkebi nke abuo ka e lebara anya n'ihe ndi mmadu degasiri banyere onuḡu. Nkebi nke ato buzi ebe e deputara onuḡu ochie kpomkwem malite n'otu ruo na puku iri. E jizi nchikota ihe ndi a choputagasiri na mmechi wee wete nchọcha a n'isi njedebe.

Ntuleghari Agumagu Ihe ndi E deerela n'Isiokwu

Ufodu ndi mmadu edeela ihe banyere ihe onuogu putara na usoro di iche iche e si apiako ya. Killian (2013) kowara na onuogu bu usoro e si anochi anya ole ihe di. O kwuru na e nwere usoro onuogu di iche iche nke gunyere igu na mpiako abuo, mpiako abuo, igu na mpiako asato, mpiako asato, igu na mpiako iri, mpiako iri, igu na mpiako iri na isii, mpiako iri na isii, dg.

[www.languageandnumbers.com/numbering systems/en/](http://www.languageandnumbers.com/numbering_systems/en/) dere na onuogu bu usoro nka puru iche nyere mmadu ohere ichikota oge. Onuogu nyere ohere ka a mata oge ihe di iche iche ji eme. O nyere ohere maka oge ihe ji abia ma na-abianwo. Onuogu nyekwuru ohere ka e nwee ike ikowa uwa n'usoro ihe ndi na-agafegasi. Ihe ndi a bu ihe ndi mmadu na ibe ya nwere ike iji na-aguko ihe na oge. O ruturu aka na mmadu iji mkpisi aka guko ihe di mkpa nke na a ka ji ya aguko ihe rue taa. O bukwa ya bu usoro ka zu uwa niile onu taa. Igu ihe na mpiako ise na mpiako ise na-agbado ukwu na mkpisi aka ise otu aka, ebe iguko ihe na mpiako iri, mpiako iri gbadoro ukwu n'iji mkpisi aka iri aka abuo. Iguko ihe na mpiako iri abuo, mpiako iri abuo na-agbado ukwu n'iji mkpisi aka aka abuo na mkpisi ukwu ukwu abuo. O ruturu aka na omenala di iche iche nwere usoro di iche iche ha si aguko ihe mana iji mkpisi aka gu ihe bu ozuruuwaonu.

Dika "Igbo Numbers: How to Count in Igbo www.ezinaulo.com" siri gosi, e nwere usoro abuo e si agu ihe n'asusu Igbo; igu na mpiako iri abuo, mpiako iri abuo (usoro onuogu nke ochie) na igu na mpiako iri, mpiako iri (usoro onuogu nke ohuru). Ima atu di ka o siri nye:

- 0 - adighi / ọkpọkọrọ / efu
20 - iri abụọ (na mpiakọ iri)
 ọgụ (na mpiakọ iri abụọ)
400 - nari anọ (na mpiakọ iri)
 Nnu (na mpiakọ iri abụọ)

“www.languages and numbers.com/how-to-count-in-igbo/en/Ibo/Igbo numbering rules” dere na malite n’efu rue na itoolu bu ọnuọgụ puru iche.

A na-enwete iri ole ga site n’itinye ugboro ole n’ihu iri ma nye ohere n’etiti ya na iri n’onwe ya. Ima atụ, iri abụọ = 20, iri itoolu = 90.

A na-enwete ọnuọgụ mmakọ site n’iji njikọ “na” jikọọ iri na ọnuọgụ na-eso ya. Ima atụ, iri na asatọ=18, iri ise na anọ = 54. A na-enwete nari ole site n’itinye ugboro ole n’ihu nari (ma e wepu otu nari n’onwe ya). Ima atụ, nari = 100, nari abụọ = 200, nari atọ = 300, nari anọ = 400, nari ise = 500.

Usoro e si enwete puku bu site n’itinye ugboro ole n’ihu puku (ma e wepu otu puku n’onwe ya). Ima atụ, otu puku = 1,000, puku abụọ = 2,000, puku atọ = 3,000, puku anọ = 4,000, puku ise = 5,000.

Otu usoro ahụ ka e si enwete nde na ijeri. Ima atụ, otu nde = 1,000,000, nde abụọ = 2,000,000, nde atọ = 3,000,000. Otu ijeri = 1,000,000,000, ijeri abụọ = 2,000,000,000, ijeri atọ = 3,000,000,000, ijeri anọ = 4,000,000,000, ijeri ise = 5,000,000,000.

O kwesiri ka a mata na a na-eji ‘na’ were ejikọ otu ogo ọnuọgụ na ibe ya dika ijikọ ogo ọnuọgụ iri na ọnuọgụ ndi puru iche, ijikọ nari na iri, ijikọ puku na nari, dg. Ima atụ, iri na atọ = 13, nari na iri ise = 150, puku na nari abụọ na iri atọ na anọ = 1,234.

Ngoesi (1993:56) dere na ọ̀nụ̀ọ̀gụ ọ̀hụ̀rụ Igbo bụ nke na-akwụ n'iri n'iri, nke e ji wee dochie anya ọ̀nụ̀ọ̀gụ Igbo nke ochie, iji mee ka ndị Igbo nwee ike na-agụ ihe ruo n'ọ̀nụ̀ọ̀gụ buru ibu, ụ̀dị a na-eche na mbụ na ọ bụ nnụ agụta ọ̀nụ maọ̀bụ a gụkata agba awaa. N'oge ochie, mgbe a na-akpọ iri abụọ (20) ọ̀gụ/ohu/oru maọ̀bụ mgbe a na-akpọ nari anọ (400) nnụ, a ga-atọ n'iji ọ̀gụ maọ̀bụ nnụ kegide ihe a na-agụ iji mata ọ̀gụ ole maọ̀bụ nnụ ole ihe ahụ a na-agụ dī. Mgbe e kegidere, mụbagide ihe e ketara wee ruo na ụ̀bụ̀rụ achọọ mgbaka, e kwuo na ihe a na-agụ maọ̀bụ ihe a na-ekwu maka ya bụ nnụ kwuru nnụ maọ̀bụ aguta ọ̀nụ maọ̀bụ a gụkata agba awaa.

Ngoesi gara n'ihu kwuo na n'ọ̀nụ̀ọ̀gụ ọ̀hụ̀rụ a, e wepụla mgbagwojuanya na nhjaramaahụ dī na ndị Igbo ịgụ ihe bara ezigbo ụ̀ba site n'iwepụ okwu ndị ahụ na-eweta mmekpa ahụ dīka ọ̀gụ maọ̀bụ ohu nke pụtara “20” na mkpụrụ odide ọ̀nụ̀ọ̀gụ, nakwa nnụ nke pụtara “400” na mkpụrụ odide ọ̀nụ̀ọ̀gụ, werezie “iri abụọ” na “nari anọ” dochie anya ha n'otu n'otu. E mere na ọ̀nụ̀ọ̀gụ ọ̀hụ̀rụ a bụzi n'iri iri, e nwegasiri ebe mgbakwasị ụkwụ ga-eme ka a gụruo ọ̀nụ̀ọ̀gụ Igbo ebe ọ̀bụ̀la a chọrọ n'enweghi mgbakasị ahụ. Ebe mgbakwasa ụkwụ ndị a bụ:

0	efu, ziro, noọtụ
1	otu
10	iri
100	nari
1,000	puku
1,000,000	nde
1,000,000,000,000	ijeri

Palmer (1981) kowara na e nwere nsogbu n'amuma onuogu. O kwuru na a bia na nghotaokwu, na okwu gbasara onuogu adikebeghi mkpa. O gara n'ihu kwue na ufodu asusu mba uwa nwere usoro igu ihe onu ebe imilikiti ndi ozo (o kachasi ufodu ebe na mpaghara mgbadaugwu Eshia na ufodu ebe na mpaghara Afrika) enweghi. Ka o sila di, o buru na e lebanye anya na nsogbu igu ihe onu nke oma, a ga-achoputa na e nweghi usoro onatarachi a turu anya na utosasusu mba uwa dum na-agbaso.

Crystal (1987) ruturu aka na ndi Bekee na-agbaso usoro mpiako iri, mpiako iri were agu ihe onu dika 41 = iri ano na otu; mba Welsh na-agwakorita mpiako iri na mpiako iri abuo, dika 20 = ugain, 'twenty' nke putara iri abuo, 30 = deg ar hugain, 'ten and twenty' nke putara iri na iri abuo, 40 = deu gain 'two twenties' nke putara iri abuo ugboro abuo, 50 = deg a deugain 'ten and forty' nke putara iri na iri ano.

Mba Fransi dika o siri kwu na-ejitu usoro mpiako iri abuo, mpiako iri abuo were agu ihe onu. Ima atu, 91 = o uatrevingtonze 'four-twenty-eleven' nke putara ano ugboro iri abuo, na iri na otu ($20 \times 4 + 11 = 91$). Ndi Hawaii ochie na-eji mpiako iri ano, mpiako iri ano were agu ihe onu. Ima atu, 50 bu 40 na 10. A ga-akowa 968 ka "two four-hundreds and four forties and eight" nke putara:

$$400 \times 2 + 4 \times 40 + 8 \text{ nke putara } 800 + 160 + 8 = 968$$

O kowara na usoro onuogu ufodu obodo na-agu na-aga azu. Ndi Bekee huru 199 ka "100 + 99", ebe ndi Yoroba huru 199 ka "200 - 1"

Ufodu asusu dika o kwuru enweghi usoro onuogu. Ndi Anadamanese nwere usoro abuo ha si agu ihe, otu na otu a

gbakonyere ihe. Onuogu mba Khoias nwere otu, abuo. Mgbe ufodu ha enwee ato mana o na-ahiaahu inwe anu.

N'ihe niile ndi a ndi mmadu di iche iche dere, o nwebeghi onye dere n'uju banyere usoro ochie e si agu ihe. O bu nke a mere o ji di mkpa na a gara n'ihu mee nchocha n'isiokwu a iji detue ma gbaara phanaeze n'anwu usoro ochie e si ekwu ole ihe di.

Usoro Onuogu Ochie Igbo Malite n'Otu rue na Puku Iri

1. Otu
2. Abuo
3. Ato
4. Anu
5. Ise
6. Isii
7. Asaa
8. Asato
9. Itoolu
10. Iri
11. Iri na otu
12. Iri na abuo
13. Iri na ato
14. Iri na anu
15. Iri na ise
16. Iri na isii
17. Iri na asaa
18. Iri na asato
19. Iri na itoolu
20. ugu
21. ugu na otu

22. ọgụ na abụọ
23. ọgụ na atọ
24. ọgụ na anọ
25. ọgụ na ise
26. ọgụ na isii
27. ọgụ na asaa
28. ọgụ na asatọ
29. ọgụ na itoolu
30. ọgụ na iri
31. ọgụ na iri na otu
32. ọgụ na iri na abụọ
33. ọgụ na iri na atọ
34. ọgụ na iri na anọ
35. ọgụ na iri na ise
36. ọgụ na iri na isii
37. ọgụ na iri na asaa
38. ọgụ na iri na asatọ
39. ọgụ na iri na itoolu
40. ọgụ abụọ
41. ọgụ abụọ na otu
42. ọgụ abụọ na abụọ
43. ọgụ abụọ na atọ
44. ọgụ abụọ na anọ
45. ọgụ abụọ na ise
46. ọgụ abụọ na isii
47. ọgụ abụọ na asaa
48. ọgụ abụọ na asatọ
49. ọgụ abụọ na itoolu
50. ọgụ abụọ na iri
51. ọgụ abụọ na iri na otu
55. ọgụ abụọ na iri na ise

60. ọgụ atọ
65. ọgụ atọ na ise
70. ọgụ atọ na iri
75. ọgụ atọ na iri na ise
80. ọgụ anọ
85. ọgụ anọ na ise
90. ọgụ anọ na iri
95. ọgụ anọ na iri na ise
100. ọgụ ise
105. ọgụ ise na ise
110. ọgụ ise na iri
120. ọgụ isii
130. ọgụ isii na iri
140. ọgụ asaa
150. ọgụ asaa na iri
160. ọgụ asatọ
170. ọgụ asatọ na iri
180. ọgụ itoolu
190. ọgụ itoolu na iri
200. ọgụ iri
205. ọgụ iri na ise
210. ọgụ iri na iri
220. ọgụ iri na ọgụ
230. ọgụ iri na ọgụ na iri
240. ọgụ iri na ọgụ abụọ
250. ọgụ iri na ọgụ abụọ na iri
260. ọgụ iri na ọgụ atọ
270. ọgụ iri na ọgụ atọ na iri
280. ọgụ iri na ọgụ anọ
290. ọgụ iri na ọgụ anọ na iri
300. ọgụ iri na ọgụ ise

- 310. ọgụ iri na ọgụ ise na iri
- 320. ọgụ iri na ọgụ isii
- 330. ọgụ iri na ọgụ isii na iri
- 340. ọgụ iri na ọgụ asaa
- 350. ọgụ iri na ọgụ asaa na iri
- 360. ọgụ iri na ọgụ asatọ
- 370. ọgụ iri na ọgụ asatọ na iri
- 380. ọgụ iri na ọgụ itoolu
- 390. ọgụ iri na ọgụ itoolu na iri
- 400. Nnụ
- 401. Nnụ na otu
- 402. Nnụ na abụọ
- 410. Nnụ na iri
- 420. Nnụ na ọgụ
- 421. Nnụ na ọgụ na otu
- 430. Nnụ na ọgụ na iri
- 440. Nnụ na ọgụ abụọ
- 450. Nnụ na ọgụ abụọ na iri
- 460. Nnụ na ọgụ atọ
- 480. Nnụ na ọgụ anọ
- 500. Nnụ na ọgụ ise
- 600. Nnụ na ọgụ iri
- 700. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ ise
- 701. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ ise na otu
- 709. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ ise na itoolu
- 710. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ ise na iri
- 720. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ isii
- 730. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ isii na iri
- 740. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ asaa
- 750. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ asaa na iri
- 760. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ asatọ

770. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ asatọ na iri
780. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ itoolu
790. Nnụ na ọgụ iri na ọgụ itoolu na iri
800. Nnụ abụọ
800. Nnụ abụọ na otu
805. Nnụ abụọ na ise
810. Nnụ abụọ na iri
815. Nnụ abụọ na iri na ise
820. Nnụ abụọ na ọgụ
830. Nnụ abụọ na ọgụ na iri
840. Nnụ abụọ na ọgụ abụọ
841. Nnụ abụọ na ọgụ abụọ na otu
850. Nnụ abụọ na ọgụ abụọ na iri
860. Nnụ abụọ na ọgụ atọ
870. Nnụ abụọ na ọgụ atọ na iri
880. Nnụ abụọ na ọgụ anọ
890. Nnụ abụọ na ọgụ anọ na iri
900. Nnụ abụọ na ọgụ ise
901. Nnụ abụọ na ọgụ ise na otu
910. Nnụ abụọ na ọgụ ise na iri
920. Nnụ abụọ na ọgụ isii
940. Nnụ abụọ na ọgụ asaa
960. Nnụ abụọ na ọgụ asatọ
980. Nnụ abụọ na ọgụ itoolu
1,000. Nnụ abụọ na ọgụ iri
1,001. Nnụ abụọ na ọgụ iri na otu
1,010. Nnụ abụọ na ọgụ iri na iri
1,020. Nnụ abụọ na ọgụ iri na ọgụ
1,021. Nnụ abụọ na ọgụ iri na ọgụ na otu
1,030. Nnụ abụọ na ọgụ iri na ọgụ na iri
1,031. Nnụ abụọ na ọgụ iri na ọgụ iri na otu

- 1,040. Nnụ abụọ na ọgụ iri na ọgụ abụọ
- 1,050. Nnụ abụọ na ọgụ iri na ọgụ abụọ na iri
- 1,200. Nnụ atọ
- 1,201. Nnụ atọ na otu
- 1,210. Nnụ atọ na iri
- 1,220. Nnụ atọ na ọgụ
- 1,600. Nnụ anọ
- 2,000. Nnụ ise
- 2,400. Nnụ isii
- 2,800. Nnụ asaa
- 3,000. Nnụ asaa na ọgụ iri
- 3,200. Nnụ asatọ
- 3,600. Nnụ itoolu
- 4,000. Nnụ iri
- 5,000. Nnụ iri na nnụ abụọ na ọgụ iri
- 6,000. Nnụ iri na nnụ ise
- 7,000. Nnụ iri na nnụ asaa na ọgụ iri
- 8,000. Nnụ ọgụ
- 8,001. Nnụ ọgụ na otu
- 8,010. Nnụ ọgụ na iri
- 8,020. Nnụ ọgụ na ọgụ
- 8,021. Nnụ ọgụ na ọgụ na otu
- 8,030. Nnụ ọgụ na ọgụ na iri
- 8,040. Nnụ ọgụ na ọgụ abụọ
- 8,100. Nnụ ọgụ na ọgụ ise
- 8,200. Nnụ ọgụ na ọgụ iri
- 8,201. Nnụ ọgụ na ọgụ iri na otu
- 8,220. Nnụ ọgụ na ọgụ iri na ọgụ
- 8,222. Nnụ ọgụ na ọgụ iri na ọgụ na abụọ
- 8,230. Nnụ ọgụ na ọgụ iri na ọgụ na iri
- 8,240. Nnụ ọgụ na ọgụ iri na ọgụ abụọ

- 8,245. Nnụ ọgu na ọgu iri na ọgu abụọ na ise
- 8,250. Nnụ ọgu na ọgu iri na ọgu abụọ na iri
- 8,300. Nnụ ọgu na ọgu iri na ọgu ise
- 8,400. Nnụ ọgu na nnụ
- 8,500. Nnụ ọgu na nnụ na ọgu ise
- 8,600. Nnụ ọgu na nnụ na ọgu iri
- 8,700. Nnụ ọgu na nnụ na ọgu iri na ọgu ise
- 8,800. Nnụ ọgu na nnụ abụọ
- 8,900. Nnụ ọgu na nnụ abụọ na ọgu ise
- 9,000. Nnụ ọgu na nnụ abụọ na ọgu iri
- 10,000. Nnụ ọgu na nnụ ise

Nchịkọta Ihe ndị A Chọputagasiri

Ihe ndị a chọputagasiri na nchọcha a bụ na usoro ochie e si agụ ihe n'Igbo na-agbaso usoro mpiakọ iri na ụma maka 1-19, mpiakọ iri abụọ, mpiakọ iri abụọ nke a kporo ọgu, na mpiakọ narị anọ, mpiakọ narị anọ a kporo nnụ. A chọputakwara na otutu ndi mmadu okachasi ndi no n'ime ime obodo ka na-agbaso usoro a n'amuma azumahia. Nchoputa ozo e nwetere bu na usoro ochie a chorọ ezigbo oguguisi n'ihhi na mgbako juputara na ya. Nke a gosiri na umuafọ Igbo ji usoro ochie a aguko ihe bucha ndi okaibe n'amumamu mgbako na mwepu.

N'ikpeazu, usoro ochie a riri mperi n'ihhi otutu mgbako di na ya. O bu ya mere e jiri weputa usoro ohuru gbasoro nke ndi Bekee (iguko na mpiakọ iri, na mpiakọ iri) n'onwa Ogost afo 1972 (SPILC, 1985:38), maka amuma agumakwukwo, mgbasa ozi na ihe ndi ozo metutara ochichi.

Mmechi

Nchọcha a gbaliri lebaa anya n'usoro ochie e si agu ihe n'ala Igbo. Nchọcha a nyere aka detue usoro onuogu ochie ahụ malite n'otu ruo na puku iri n'ih na dika nwanchocha siri chọputa, o nwebeghi ebe e deturu ya n'udi a. Nke a di mkpa n'ih na o di mkpa ka ndi mmadu mmuta usoro ochie ahụ makana o nwere ndi ka ji ya abagide amuma azumahia. Ozo bu na o di mkpa ka ndi na-etolite etolite na umu umu anyi n'odinihu mata na e nweburu udi usoro onuogu ahụ.

Oge gboo a malitere ide ihe nke a kporo nsibidi, e deturu ya edetu mere a ka ji arugara ya aka ruo taa. Ya mere, usoro ochie e si agu ihe n'Igbo kwesiri ka e detue ya edetue ka ndi mmadu, ma ndi ugbua ma ndi a ka ga-amu amu nwee ike idi na-arugara ya aka.

Nwanchocha na-atuzi aro ka ndi ugbua kwusi idi na-eleli usoro ochie ahụ e si agu ihe makana mmadu nwere ike izute ndi ji ya abagide amuma azumahia.

Edensibia

Crystal, D. (1987). *The Encyclopedia of Language*.

Cambridge: Cambridge University Press

Igbo Numbers: How to Count in Igbo www.ezinaulo.com , e wetere ya na 13 Julai, 2018

Killian, J. (2013). "Number System: An Introduction to Binary, Hexadecial" ad.more, e wetere ya na 13 Julai, 2018

Ngoesi, M. C. (1993). *Nchikota Ihe Omumu nke Asusu Igbo maka Ule Siniọ Sekondiri*. Nkpor: Optimal Press

Palmer, F. R. (1981) *Semantics (2nd ed.)*. Cambridge: Cambridge University Press

SPILC (1985). *Ọkasụsụ Igbo (Igbo Metalanguage)*. Onitsha: Varsity Industrial Press

www.languages and numbers.com/how-to-count-in-Igbo/en/ibo/ e wetere ya na 13 Julai, 2018

www.language and numbers.com/numbering systems/en/ e wetere ya na 13 Julai, 2018

Ndị a gbara ajuju ọnụ

Chief Pita Ude, gbara afọ iri asatọ na otu, onye Igbaakwụ na Kasul ime obodo Ayamelum, Steeti Anambara, Najirija, onye ọrụgbo

Oriaku Josephine Akubue gbara afọ iri asaa na anọ, onye Ọkpunọ na Kasul ime obodo Ọka Not, Steeti Anambara, Najirija, Ojiegoachuego

Oriaku MaryRose Obiọra, gbara afọ iri asaa, onye Isiamaigbo Agulụ na Kasul ime obodo Anaocha, Steeti Anambara, Najirija, Ojiegoachuego